

УДК 94(477)

<https://doi.org/94.10347/2522-4111.2020.41.1.7>

© Ніна Весельська
(Житомир)

[tps://orcid.org/0000-0002-9145-3982](https://orcid.org/0000-0002-9145-3982)

БРАЦЛАВСЬКИЙ ЗАМОК У ДОСЛІДЖЕННЯХ ПОЛЬСЬКОГО ІСТОРИКА ХІХ СТ. А. ЯБЛОНОВСЬКОГО

На основі опрацювання джерельного видання польського історика Александра Яблоновського «Źródła dziejowe», досліджено становище одного із подільських замків – Брацлавського – упродовж XVI–XVIII ст. Висвітлено особливості його господарського, оборонного, адміністративно-територіального устрою, кількості населення, земельних відносин, що подаються у ревізії цього замку представниками польського уряду у XVI ст. Для аналізу багатомовного видання «Źródła dziejowe», де опублікована ревізія замку, застосовано методи історіографічного аналізу, синтезу та порівняльний метод.

Метою статті є дослідження історико-географічних наукових висновків польського історика про брацлавський замок у XVI–XVIII ст., що відображені у його джерельних виданнях, котрі виходили у другій половині ХІХ ст. на основі опрацювання ним ревізій українських замків польським урядом. Матеріали замкових ревізій є важливими документами для аналізу оборонного та соціально-економічного становища українських земель у зазначений період. Основним завданням даної статті є аналіз наукового доробку А. Яблоновського, що стосується історії Брацлавського замку.

Ключові слова. А. Яблоновський, історичні джерела, ревізії, замки, «Źródła dziejowe», Поділля, Брацлавський замок.

Важливим джерелом для вивчення складу адміністрації, юридичного й економічного побуту українських земель у XVI ст. є матеріали ревізій (люстрацій) замків, що були проведені польським урядом протягом XVI–XVII ст. У фундаментальному виданні «*Źródła dziejowe*» польський історик А. Яблоновський проаналізував матеріали ревізій, що стосувалися волинських та подільських земель у XVI ст. та на основі їх опрацювання здійснив загальний опис шести українських замків.

До дослідження українських замків звертались історики В. Б. Антонович у монографії «Киев, его судьба и значение с XIV по XVI в.» [2], Н. В. Молчановський в «Очерке известных о Подольской земле до 1434 г.» [14], С. О. Бершадський у статті «Аврам Езофович...» [7], М. С. Грушевський у статті «Південноруські господарські замки в половині XVI століття» [10], М. Ф. Владимирський-Буданов у дослідженні «Население Юго-Западной России от половины XV в. до Люблинской унии (1569 г.)» [9].

У цих дослідженнях зосереджено увагу на історичних висновках названих істориків, а не на дослідженні історичного джерела, як у праці А. Яблоновського. Польський історик у своїй праці не тільки опублікував джерела, але й подав інформацію про стан і засоби оборони волинських замків у XVI ст., додаючи також відомості і з інших тогочасних, доступних йому джерел.

У своєму дослідженні А. Яблоновський спирався на видання Київської археографічної комісії, опис замків можна знайти у «Памятниках, изданных Киевскою комиссиею для разбора древних актов», виданих на основі рукописів, що надав комісії відомий бібліофіл і антиквар К. Свідзинський, колекція якого складалась більш ніж із 20 тис. справ, рукописів, карт та археологічних експонатів [15]. Ревізії замків були надруковані у кількох томах «Архива Юго-Западной России», що видався Тимчасовою комісією для розбору давніх актів [2, 3, 4]. Починаючи роботу над виданням уже опублікованих раніше ревізій, автор мав на меті розглянути їх більш повноцінно, приділивши увагу тим особливостям, які були упущені попередніми публіцистами та виправленні певних по-

милок – зокрема, у трактуванні географічних назв та імен [1, с. II].

В умовах розвитку феодальних відносин і постійного ослаблення верховної влади короля, стан оборони країни, на південних кордонах Литовського князівства, а саме на просторах Волинської землі в плані озброєння замків в середині XVI ст. був недостатнім, що стало однією з основних причин проведення ревізій замків [9, с. 29].

Шостий том видання «*Źródła dziejowe*» має назву «*Rewizya zamków ziemi wołyńskiej w połowie XVI wieku*» виданий А. Яблоновським у 1877 р. У праці опубліковано повний текст ревізійного опису українських замків 1545 р. за варшавською копією Литовської метрики XVIII ст. Публікації пам'ятки передувала ґрунтовна стаття про Волинь у середині XVI ст. [16, с. 76]. Том має структуру, подібну до попереднього видання, тобто містить вступ, монографію А. Яблоновського «*Ziemia Wołyńska w połowie XVI-gowieku*» та публікацію джерельних матеріалів.

Ревізії – це група документальних джерел, яку можна віднести одразу до кількох видів: описово-статистичних, реєстраційно-облікових, інформаційно-звітних, економіко-статистичних, економіко-географічних та ін. [13, с. 10–11].

У стислому вигляді в них зафіксовано інформацію щодо географічної номенклатури різних регіонів, свідчення про адміністративно-територіальну приналежність населених пунктів, їх власницький та правовий статус, дані для локалізації та визначення відносних розмірів населених пунктів, орієнтири для реконструкції кордонів, мережі митниць та шляхів сполучень, відомості для встановлення складу давніх і найбільш стабільних територіальних одиниць – волостей; деякі фізико-географічні характеристики місцевості – дані з гідрографії, орографії, природні умови, ресурси, розміщення шляхів, рудень тощо [8, с. 146].

Одним з найбільших недоліків ревізій та інвентарів є неповнота та неточність свідчень, адже при складанні ревізії, ревизор не мав достатньо джерел та ресурсів, щоб перевірити дані шляхти, які вона йому подавала. Окрім цього, шляхта прагнула приховати свої реальні доходи, подекуди мала звільнення

від сплати податку, що ускладнювало роботу ревізора [6, с. 31]. Іншим недоліком є те, що ревізії та люстрації не включали абсолютно всі поселення, оскільки мета ревізій полягала у визначенні прибутковості державних маєтків, тому більшість приватновласницьких поселень не потрапила до числа описаних [8, с. 147]. Проте, найбільшим плюсом є те, що у ревізіях описані волинські замки, що дає змогу відтворити їх архітектурний вид та значення в суспільно-політичному житті того часу.

Рукопис ревізій 1545 р., на основі якого працював над монографією А. Яблоновський, складається із шести звітних протоколів різного обсягу, що були складені ревізором на основі королівських листів, привілеїв, реєстрів, свідчень, скарг, описів та ін. матеріалів, що він зібрав у ході проведення ревізії [11, с. 17].

Відразу ж після приходу до влади, Сигізмунд Август, враховуючи нагальні потреби країни, послав на південь у волинські землі свого секретаря – Лева Потія Тишковича, що мав оцінити військову потужність замків. Лев Тишкович був посланий в якості комісара на Волинські землі і згідно інструкції, його обов'язком було: належним чином оглянути замки господарські, описати повинності населення, перевірити надані королем привілеї, як забудовані замки і хто їх будує і т. д. Цей лист-інструкція був написаний 12 квітня 1545 р. і позначав початок операції червнем цього ж року [1, с. IX].

У грамоті, адресованій волинській шляхті, король обґрунтовує необхідність проведення ревізії отриманими ним звітками, що замки перебувають у стані занепаду, населення не виконує натуральні повинності та повинності з утримання та ремонту замків, а місцева знать незаконно запровадила у приватних володіннях різноманітні збори і мита [10].

Однією із основних причин занепаду замків було часткове або повне припинення виконання князями, шляхтою та старостами повинностей з ремонту та нагляду за оборонними спорудами та мостами, що вони мали робити, отримавши королівські привілеї на землі. Ревізор мав на меті не тільки зібрати інформацію про стан оборонних споруд, а й з'ясувати, яка частина володінь була дійсно передана королівськими привілеями у воло-

діння шляхті, а яка залишилась при замках і має давати дохід у королівську казну. Така інформація могла б допомогти призупинити масове привласнення державних маєтностей магнатами та місцевою шляхтою [12, с. 12].

На початку червня у м. Володимирі було скликано шляхту, проте багато знатних та впливових діячів не поїхали на з'їзд – зокрема князь Василь Острозький, князі Заславські, Радзивілли та представники ін. князівських родів. Ті, що були на з'їзді, запевняли королівського посланника у тому, що вони не грабують казну та сплачують податки відповідно до законів. Проте у ревізії автор описує зовсім інше – на прикладі князів Чарторийських він показує, як шляхта привласнює землі (зокрема кн. Чарторийський – Пересопницький монастир) і отримує від цього прибутки, не віддаючи належного державі [1, с. XIX].

Як у Володимирі і Луцьку, так і в Кременці Тишкович не отримав підтримки місцевої шляхти у проведенні ревізії. Кременецький замок разом із 18 селами та маєтками належав польській королеві, матері Сигізмунда Августа, Боні Сфорці. Після закінчення ревізій волинських замків, розпочалась ревізія подільських замків – Вінницького та Брацлавського. Тишкович відзначає відмінність цих територій від попередніх земель – у Вінниці ревізор не бачить натовпів благородних панів та поміщиків, боярство як таке вже майже забуте. Ще виразніше характер кресових земель проявляється на Брацлавщині – тут виразно відчувається козацький дух, «братські» відносини між шляхтою, яка солідарна у питаннях задоволення своїх прав. Ревізія Брацлавського замку є набагато коротшою ніж попередні описи. Якщо волинські замки А. Яблоновський відносить до «ядра» оборонної системи держави, то брацлавський замок історик вважає звичайним сторожовим замком [1, с. XXI–XXII].

Брацлавський замок розташовувався найдалі на південь, ближче до Дикого поля, був побудований на Кам'яній горі над р. Буг за часів великого литовського князя Олександра Ягеллончика, що відновив замок, коли стояв військовим табором під Брацлавом. Потім польський король Сигізмунд Старий доручив князю Іллі Костянтиновичу Острозькому відновити військову потужність замку [4, с. 19].

Князь Ілля збудував 4 вежі і 15 городень, а міщани поставили ще 11 городень і 2 вежі. Далі роботи по укріпленню замку продовжив Князь Пронський, проте в матеріалах ревізії 1545 р. вказано, що замок потребує добудови та реконструкції [1, s. XXXIX].

Ревізор зазначає, що замок сам по собі дуже малий – він у разі необхідності не вмістить навіть третину населення. Зброя і готовність до війни не є достатньою – у замку всього 3 пушкарі і всі місцевого походження. Автор зазначає, що було б доречно додати ще хоча б трьох пушкарів, щоб серед них був один поляк чи чех для більшої надійності. Озброєння замку складається з 2 великих гармат і 4 польних, 28 готових до стрільби гаківниць. Джерелом доходу замку є млин на р. Буг, фільварок та паші. З Брацлава дорога на наддніпрянські замки Києва, Канева та Черкас проходила через Звенигородський замок, який був відновлений після нападу татар за проханням брацлавських міщан при проведенні ревізії 1545 р. та рекомендаціями самого ревізора [1, s. XL].

Ревізор зробив запис, що через р. Пуцевку необхідно перекинути міст і побудувати на іншому боці оборонну вежу. Це допомогло б селянам, що живуть за річкою добиратись до замку та покращило оборонну міць замку. Оскільки замок був доволі малим, ревізор зазначав про необхідність виділення ще землі для замку і необхідності зробити нові укріплення та викопати рів. Всі ці роботи мали робити самі міщани та селяни.

Як і в попередніх ревізіях, Потій зробив своєрідний перепис селян та міщан, що відносились до замку та їх повинностей. Як і в попередніх містах, на його прохання до землевласників подати для розгляду привілеї та державні акти, йому було відмовлено. У Брацлаві від подання документів, «твердостей» відговорювалися тим, що внаслідок татарських розорень всі документи зберігаються у Кам'янці та Острозі [1, s. XLI].

Варто зазначити, що А. Яблоновський характеризує тогочасних землевласників у питанні проведення ревізій дуже солідарними. На думку історика, саме ця незламна солідарність магнатів на території українських земель та кардинальна відмова допомагати

ревізору у проведенні ревізії негативно вплинула на становище королівської скарбниці і послужила на користь козацьких повстань.

Отож, якщо говорити про результати ревізії для польської влади, то вони, на думку А. Яблоновського, були незадовільними. Ревізори не змогли змусити шляхту подати їм всі необхідні документи, через що при складанні описів були змушені використовувати розповіді та свідчення звичайних селян чи служивих людей, що не можна назвати одним із надійних джерел [1, s. XLIX].

На нашу думку, дослідження А. Яблоновського про замки на території українських земель є важливим із кількох причин – з точки зору видання джерельної бази, адже історик зібрав та опублікував цінні джерельні пам'ятки, багато з яких нині втрачені, та з точки зору аналізу адміністративно-територіального устрою та соціально-економічного становища українських замків у XVI–XVII ст. Оскільки більшість описаних істориком замків, зокрема і Брацлавський, або повністю втрачено, або частково зруйновано, дослідження А. Яблоновського дозволяє відтворити зовнішній вигляд, укріплення, вежі, внутрішні двори, побут жителів та ін.

Праця історика містить цінні відомості та побудована на ґрунтовному історичному дослідженні, проте вона не позбавлена суб'єктивізму. У монографії польського історика виразно прослідковується думка про позитивний вплив входу українських земель до складу Речі Посполитої. Звісно, можна погодитись із автором про зміни на українських землях, які відбулись із включенням їх до складу польської держави, проте не можна однозначно твердити, що вони були пов'язані лише з польським впливом. На нашу думку, праця носить цінний джерелознавчий характер, оскільки містить опубліковані джерела з історії українських земель, проте не можна беззастережно сприймати усі висновки автора.

Оскільки Брацлавський замок, як і інші подільські замки, був повністю зруйнований, наразі завдяки дослідженню А. Яблоновського ми можемо відтворити особливості його функціонування, визначити роль у системі оборони краю.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Źródła dziejowe / red. A. Jablonowski. Warszawa: Skład Główny w Księgarni Gebethnera i Wolffa, 1877. T. 6. 153 s.
2. Антонович В. Киев, его судьба и значение с XIV по XVI в. Монографии по истории Западной и Юго-Западной России. Киев: Тип. Е. Я. Федорова, 1885. С. 223–264.
3. Архив Юго-Западной России. Киев: Университетская типография, 1886. Ч. 7. Т. 1. / Под ред. В. Б. Антоновича; введение М. Ф. Владимирского-Буданова. 744 с.
4. Архив Юго-Западной России / под ред. М. Владимирского-Буданова. Киев: Университетская типография, 1890. Ч. 7. Т. 2. 859 с.
5. Архив Юго-Западной России / под ред. М. Владимирского-Буданова, В. Щербины. Киев: Университетская типография, 1905. Ч. 7. Т. 3. 1208 с.
6. Атаманенко В. Описи латифундій Волинського Полісся другої половини XVI – першої половини XVII. *Наукові записки*. Серія історичні науки. 2011. Випуск 17. С. 29–45.
7. Бершадский С. Аврам Езофович Ребичкович. Подскарбий земский. *Киевская старина*. 1888. Т. X. С. 79–85
8. Боряк Г. Ревізії та люстрації українських староств кінця XV – середини XVI ст. (в аспекті історико-географічної джерельної цінності). *Географічний фактор в історичному процесі*: Зб. наук. праць. 1990. С. 145–154.
9. Владимирский-Буданов М. Население Юго-Западной России от половины XV в. до Люблинской унии (1569 г.). Киев: Типография Г. Т. Корчак-Новицкого, 1891. – 214 с.
10. Грушевський М. Твори у 50-и томах. Редкол.: П. Сохань, Я. Дашкевич, І. Гирич та ін. Львів: Світ, 2003. Т. 5. 593 с.
11. Кравченко В. Книга Литовської Метрики № 561: історія створення, зберігання і публікації списків. *Український археографічний щорічник*. 2006. Випуск 10–11. С. 17–50.
12. Кравченко В. Литовська метрика. Книга 561 – Ревізії українських замків 1545 р. Київ: НАН України Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, 2005. 600 с.
13. Макачук С. Писемні джерела з історії України. Львів: Світ, 1999. 352 с.
14. Молчановський Н. В. Очерк известий о подольской земле до 1434 г. (Преимущественно по летописям). Киев: Типография императорского университета св. Владимира, 1885. 434 с.
15. Памятники, изданные Временною комиссиею для разбора древних актов, Высочайше учрежденною при киевском военном, подольском и волынском генерал-губернаторе в 4 томах. Киев: Типография И. К. Вальнера, 1848. Т. 1. 990 с.
16. Собчук В. Кременецький замок. Студії та матеріали з історії Волині. 2012. С. 71–112.

REFERENCES

1. Źródła dziejowe [Historical sources] / red. A. Jablonowski. Warszawa: Skład Główny w Księgarni Gebethnera i Wolffa, 1877. T. 6. 153 s. [in Polish].
2. Antonovych V. Kiev, eho sudba y znachenye s XIV po XVI v. [Kiev, its fate and significance from the XIV to the XVI century] Monohrafiyyu po ystoryy Zapadnoi y Yuho-Zapadnoi Rossyy. Kiev: Typ. E. Ya. Fedorova, 1885. S. 223–264 [in Russian].
3. Arkhyv Yuho-Zapadnoi Rossyy [Archive of Southwestern Russia]. Kiev: Unyversytetskaia typohrafiya, 1886. Ch. 7. T. 1. / Pod red. V. B. Antonovycha; Vvedenye M. F. Vladymyrskoho-Budanova. 744 s. [in Russian].
4. Arkhyv Yuho-Zapadnoi Rossyy [Archive of Southwestern Russia.] / pod red. M. Vladymyrskoho-Budanova. Kiev: Unyversytetskaia typohrafiya, 1890. Ch. 7. T. 2. 859 s. [in Russian].
5. Arkhyv Yuho-Zapadnoi Rossyy [Archive of Southwestern Russia] / pod red. M. Vladymyrskoho-Budanova, V. Shcherbyna. Kiev: Unyversytetskaia typohrafiya, 1905. Ch. 7. T. 3. 1208 s. [in Russian]
6. Atamanenko V. Opysy latyfundii Volynskoho Polissia druhoi polovyny XVI – pershoi polovyny XVII. [Descriptions of latifundia of Volyn Polissya in the second half of XVI – first half of XVII]. *Naukovi zapysky*. Serii i storychni nauky. 2011. Vypusk 17. S. 29–45 [in Ukrainian].
7. Bershadskiy S. Avram Ezofovych Rebychkovich. Podskarbyi zemskiy. [Avram E. Rebichkovich. Zemsky sub-treasure.] *Kyevskaia staryna*. 1888. T. X. S. 79–85 [in Russian]
8. Boriak H. Revizii ta liustratsii ukrainskykh starostv kintsia XV – seredyny XVI st. (v aspekti istoryko-heohrafichnoi dzherelnoi tsinnosti) [Revision and lustration of Ukrainian elders of the late XV – mid XVI centuries. (in terms of historical and geographical source value)]. *Heohrafichnyi faktor v istorychnomu protsesi*: Zb. nauk. prats. 1990. S. 145–154 [in Ukrainian].
9. Vladymyrskiy-Budanov M. Naseleniye Yuho-Zapadnoi Rossyy ot polovyny XV v. do Liublynskoj unyy (1569 h.) [Population of Southwestern Russia from the Half of the 15th Century to the Union of Lublin (1569)] Kiev: Typohrafiya H. T. Korchak-Novytskaho, 1891. – 214 s. [in Russian].

10. Hrushevskiy M. Tvory u 50-y tomakh. [Works in 50 volumes] Redkol.: P. Sokhan, Ya. Dashkevych, I. Hyrych ta in.; Holov. red. P. Sokhan. Lviv: Svit, 2003. T. 5. 593 s. [in Ukrainian]
11. Kravchenko V. Knyha Lytovskoi Metryky № 561: istoriia stvorennia, zberihannia i publikatsii spyskiv [Lithuanian Metrics Book №561: History of List Creation, Storage and Publication]. *Ukrainskyi arkhеohrafichnyi shchorichnyk*. 2006. Vypusk 10–11. S. 17–50 [in Ukrainian].
12. Kravchenko V. Lytovska metryka. Knyha 561 – Revizii ukrainskykh zamkiv 1545 r. [The Lithuanian metric. Book 561 – Revisions of Ukrainian Castles in 1545] Kiev: NAN Ukrainy Instytut ukrainskoi arkhеohrafii ta dzhereloznavstva im. M. S. Hrushevskoho, 2005. 600 s. [in Ukrainian].
13. Makarchuk S. Pysemni dzherela z istorii Ukrainy [Written sources on the history of Ukraine]. Lviv: Svit, 1999. 352 s. [in Ukrainian.]
14. Molchanovskiy N. V. Ocherk yzvestyi o podolskoi zemle do 1434 h. (Preymushchestvenno po letopysiam) [Essay on the news of the Podolsk land up to 1434 (Mainly in the annals)]. Kiev: Typohrafiia ymperatorskaho unyversyteta sv. Vladymira, 1885. 434 s. [in Russian].
15. Pamiatnyky, yzdannye Vremennoi komysseyiu dlia razbora drevnykh aktov, Vysochaishe uchrezhdennoi pry kyevskom voennom, podolskom y volinskom heneral-hubernatore v 4 tomakh [Monuments issued by the Provisional Commission for the Analysis of Ancient Acts, Highest established under the Kiev military, Podolsk and Volyn Governor-General in 4 volumes]. Kiev: Typohrafiia I. K. Valnera, 1848. T. 1. 990 s. [in Russian].
16. Sobchuk V. Kremenetskyi замок. Studii ta materialy z istorii Volyni [Kremenets Castle. Studios and materials on the history of Volhynia]. 2012. S. 71–112 [in Ukrainian].

© Nina Veselskaya
(Zhytomyr)

[tps://orcid.org/0000-0002-9145-3982](https://orcid.org/0000-0002-9145-3982)

BRATSLAV CASTLE IN THE RESEARCH OF THE POLISH HISTORIAN OF THE XIX CENTURY A. YABLONOVSKY

The purpose of this article is the analysis of historical and statistical research of Ukrainian land by Polish scientist A. Yablonovsky, that were contained in his publications «Źródła dziejowe». This historical edition became one of the largest editions in the Polish and Ukrainian historiographies of the nineteenth century. Methods of historiography, synthesis and methods for comparing were used here.

This article attempted to analyze a value of the statistical sources for study history of Ukrainian land in XVI–XVIII. Especially, in this article were described the particularities of the research of lustration Ukrainian lands in the 1-st part of XVII and castle revisions, that is very important for the analysis of social and economical conditions in XVI–XVIII century.

The proceedings «Źródła dziejowe» is an important source for studying the history of Ukraine. It contains large source of material and extensive historical research by A. Yablonovski concerning the geographical, statistical and socio-economic situation of different regions of Ukraine.

Lustration and revision of castles, elders, royal lands are important sources of the history of Ukrainian lands in the 16th – 18th centuries. Lustration is a set of statistical documents, descriptions of periodic government inspections in order to calculate the profitability and taxation of royal estates.

Lustrations contain significant factual material about settlements, development of the economy, structure and category of the population, its duties, etc. During the XVI–XVIII centuries government introduced twenty lustrations.

Revision is a group of documentary sources, which can be attributed to several types: descriptive-statistical, registration-accounting, information-reporting, economic-statistical, economic-geographical, mass, etc.

Revisions and lustration are a valuable source for studying the composition and functions of administration, legal and economic life of Ukrainian lands in the 16th century. A. Yablonovsky published sources and provided information about the state and means of defense of the Ukrainian castles in the XVI century, adding information from other sources available to him at that time.

There was no such general review in Polish or Ukrainian historiography before. Descriptions of individual castles were given in monographs devoted to some land. The scientific work A. Yablonovski is important because he published the source base, collected and published valuable source sights, many of which have now been lost. Historian on the basis of their analysis and

materials available to him covered some issues of the history of Ukrainian lands – for example the colonization processes in the territory of Ukrainian lands, their administrative and territorial structure and socio-economic development in the sixteenth and seventeenth centuries. In addition, materials of lustration and audits cover the peculiarities of the founding and functioning of castles in the Ukrainian lands.

In this article was analyzes the position of Bratslav castl during the 16th – 17-th centuries. In this article was highlighted the features of their economic, defense, administrative and territorial structure, population, land relations in Ukrainian lands. This edition became one of the largest collections of documentary material in Polish and Ukrainian historiography of the 19th century.

The purpose of the article is to analyze the historical and geographical researches of the scientist about Bratslav castl in the XVI–XVII centuries, which are reflected in his original editions, which were published in the second half of the XIX century on the basis of the revision of these locks by the Polish Government. The materials of the castle audits are important documents for the analysis of the defense and socio-economic situation of the Ukrainian lands during the period.

The Bratslav Castle was located farther south, not far from the Wild Field. It was built during the rule grand duke of Lithuania Alexander I Jagiellon. The castle was quite small, not ready for war. According to the description, the castle lacked a sufficient number of weapons and military. Since Bratslav Castle, like other Podolian castles, was completely destroyed, now we can recreate the peculiarities of its functioning, determine the role in the system of defense of the region and the appearance of the building using A. Yablonovsky's research.

Key words: A. Jablonowski, historical sources, castles, Źródła dziejowe, Bratslavsky Castle.

До редакції надійшла 6.12.2019.